ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ การเมืองเรื่องอัตลักษณ์เชิงพื้นที่: กรณีศึกษาผู้หญิงเวียดนามในหมู่บ้านแห่งหนึ่งที่ถูกย้ายที่ตั้งใหม่ใน ส.ป.ป. ลาว

ผู้เขียน นางสาววรรณทวี สุภานุวงศ์

ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สตรีศึกษา)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร. ศิวรักษ์ ศิวารมย์

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจว่าผู้หญิงเชื้อสายเวียดนามที่ศึกษานี้ได้นิยามคำว่าบ้าน (home/place) และบ้านเกิดเมืองนอน (home/land) ที่สัมพันธ์กับการสร้างอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ (spatial identity) ของพวกเธออย่างไร จากการที่เคยอาศัยอยู่ในชุมชนแออัดกลางหนองน้ำใจกลางนครหลวงเวียงจันทน์ และถูกย้ายออกไปอยู่ในพื้นที่จัดสรรใหม่ในเขตรอบนอกเนื่องจากนโยบายพัฒนาตัวเมืองของภาครัฐ พวกเธอได้สร้างอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ขึ้นมาใหม่ และมีกระบวนการสร้างและรักษาความเป็นสาแหรกเวียดอย่างไรเมื่อต้องโยกย้ายหรือสูญเสียบ้าน รวมไปถึงการจัดความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางเพศภาวะในครอบครัวของผู้หญิงภายใต้กรอบปิตาธิปไตย (patriarchy) แบบขงจื๊อของชาวเวียดนามในลาว

โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพทางมานุษยวิทยาสตรีนิยม (feminist anthropology) ซึ่งผู้วิจัยต้องตระหนักถึงประเด็นเพศภาวะและความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ที่สัมพันธ์กับกระบวนการสร้างอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ของผู้หญิงเวียดนามในชุมชนที่ถูกย้ายเป็นหลัก

จากการศึกษาพบว่าจากนโยบายพัฒนาตัวเมืองของรัฐบาล และมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจต่าง ๆ อันเป็นสาเหตุให้เกิดการโยกย้ายตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมของชาวบ้านในชุมชนแออัดกลางนครหลวง และกระทบโดยตรงต่อการนิยามตนเองของผู้หญิงเชื้อสายเวียดนามในชุมชนที่ถูกสร้างมาให้ผูกติดอยู่กับบ้าน (home/place) และบ้านเกิดเมืองนอน (home/land) ที่เชื่อมโยงอยู่กับความทรงจำ (memories) และชุดประสบการณ์ที่ผู้หญิงใช้ตีความอัตลักษณ์ที่ผูกติดอยู่กับพื้นที่ (spatial identity) ของกรณีศึกษาที่มีความเลื่อนไหล หลากหลาย และซับซ้อน รวมทั้งยังมีระบบคุณค่าของกฎจริยธรรมของอุดมการณ์ครอบครัวเป็นศูนย์กลาง (family-centered ideology) แบบชาวเวียดนามที่คอยควบคุมการตัดสินใจในการเลือกทำสิ่งต่าง ๆ ของพวกเธอ นอกจากนี้ ยังพบว่าพื้นที่บ้าน (home/place) คือสถานที่ที่มีการสืบทอดกรอบวัฒนธรรมปิตาธิปไตยแบบขงจื๊อที่เข้มข้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

มีอิทธิพลในการครอบงำความคิดความเชื่อ อันเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงเวียดนามอพยพกลุ่มนี้ประกอบสร้างอัตลักษณ์ของตนขึ้นมา ดังนั้น การย้ายบ้านจึงไม่ใช่แค่การย้ายสถานที่อยู่เท่านั้น แต่เป็นการย้ายคนออกไปจากความทรงจำ (memories) และความสัมพันธ์ทางสังคม (social relation) ของพวกเขาอีกด้วย

การสืบทอดสาแหรกเวียดหรือกระบวนการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติของคนเวียดนามอพยพนั้น พบว่าเป็น “สาแหรกสายหญิงของฝ่ายหญิง” ที่ไม่ได้มีองค์ประกอบเพียงเครือญาติหญิงเท่านั้น แต่ยังมีกลุ่มเครือข่ายทางสังคมผู้หญิงอื่น ๆ ที่คอยรองรับการรักษาหน้าที่ “เสาหลัก” ของแม่ค้าที่เป็นกรณีศึกษาให้ดำเนินต่อไปด้วย ในทางหนึ่งการสืบทอดสาแหรกเวียดถือเป็นภูมิปัญญาในการสร้างเครือข่ายทางสังคมให้กับผู้หญิงเวียดนามให้ได้พึ่งพิงในยามประสบปัญหาต่าง ๆ ช่วยให้ผู้หญิงรู้สึกมีอำนาจในการตัดสินใจหรือต่อรองในความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับสามี แต่ในอีกแง่หนึ่งการสืบสาแหรกมีกระบวนการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ มีปฏิบัติการที่เป็นการขัดเกลาทางสังคมให้ชาวเวียดนามคงอยู่ใน “อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์” เดิม ซึ่งหมายถึงกรอบวัฒนธรรมปิตาธิปไตยแบบขงจื๊อที่ผู้หญิงยังคงเป็นเพศที่เสียเปรียบในพื้นที่ของครอบครัวและเป็นคนไร้เกียรติของสังคม ไม่ว่าพวกเธอจะอพยพไปโพ้นทะเล หรืออยู่ในสังคมที่แตกต่างจากสังคมเดิมมากเพียงใด แต่ในกระบวนการสืบสาแหรกเวียดและความพยายามที่ดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวเวียดเอาไว้ก็ทำให้มีการผลิตซ้ำความไม่เท่าเทียมทางเพศในสังคมคนเวียดต่อไปอย่างไม่สิ้นสุด

จะเห็นว่าด้วยอุดมการณ์ครอบครัวเป็นศูนย์กลาง (family-centered ideology) และบทบาทของเมียและแม่ที่ดีแบบเวียดนามที่เหล่ากรณีศึกษาทุกคนสวมอยู่ มีผลต่อการจัดความสัมพันธ์ทางเพศภาวะภายในบ้าน ที่ทำให้พวกเธอใช้อำนาจต่อรองเพื่อตัวเองน้อยมาก จนกลายเป็นภาวะไร้ตัวตน (selfless) ในครอบครัวที่ตนเองเป็น “เสาหลัก” เพราะถึงอย่างไรสำหรับครอบครัวปิตาธิปไตยแบบขงจื๊อแล้ว “บ้าน” ก็คือ “อาณาจักรของผัว” และหน้าที่ของ “เมีย” คือการทำทุกอย่างเพื่อความพึงพอใจ (satisfy) ของผู้เป็นผัว

สำหรับในครัวเรือนและในชุมชนแบบเวียดนามนั้น ผู้หญิงเวียดนามข้ามพรมแดนเหล่านี้อยู่ในภาวะไร้ตัวตน ส่วนในพื้นที่ตลาดนั้น เป็นพื้นที่ที่พวกเธอมีตัวตนในฐานะของ “แม่ค้าชาวเวียดผู้เก่งกาจ” ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่พวกเธอแสดงเพื่อหาเลี้ยงชีพ และพวกเธอก็มีความภาคภูมิใจในบทบาทดังกล่าว เพราะนอกจากพวกเธอจะสามารถเติมเต็มบทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัวได้แล้ว พวกเธอก็ยังมีตัวตน กล่าวคือสามารถตัดสินใจในเรื่องการค้าขาย จัดการสิ่งต่าง ๆได้ด้วยตนเอง และยังได้รับการยอมรับจากการที่ลูกค้ามาอุดหนุนสินค้า เป็นต้น ดังนั้น เมื่อนโยบายพัฒนาตลาดเพื่ออัตลักษณ์ใหม่ที่ทันสมัยของประเทศลาวกำลังรุกคืบเข้ามา และค่อยๆเบียดขับพวกเธอออกจาก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

พื้นที่ตลาด พวกเธอจึงต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อยึดพื้นที่เดิมของพวกเธอเอาไว้ แต่ด้วยอำนาจทุนที่ดูเหมือนจะยิ่งทวีความแข็งแกร่งขึ้นทุกวัน ในอนาคต ผู้หญิงเวียดนามกลุ่มนี้ก็อาจจะไม่สามารถเกาะกุมพื้นที่เดิมไว้ได้อีกต่อไป ดังเช่น บางกรณีศึกษาที่ในปัจจุบันได้หันไปทำอาชีพอื่นหรือไปหาพื้นที่อื่นในการทำอาชีพแม่ค้าแล้ว

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

Thesis Title Politic of Spatial Identity: A Case Study of Vietnamese Women in a Relocated Village in Lao PDR.

Author Ms. Vanthavy Souphanouvong

Degree Master of Arts (Women's Studies)

Thesis Advisor Associate Professor Dr. Siwarak Siwarom

Abstract

This thesis is an attempt to understand the crossborder Vietnamese women who live in context of Vientiane Development Process through the gender perspective. This development process is aimed to render Vientiane, the civilized capital of Laos. Incooperating the gendered views into this study, women's social status is analyzed through the politics of spatial identities both in the private and public areas in which they live.

To study this issue, I employ the feminist anthropology as the main qualitative research method in order to comprehend the embedded gender power relations in the process of spatial identity construction of the cross-border Vietnamese women living in Nhongchan community.

The research findings reveal that Vietnamese women define "home/place' and "home/land" by her experiences and memories especially "home/land", the tales from their Vietnamese families is crucial in helping them elate to the "home/land" although some of them have never been to Vietnam. Holding on forcefully to their ethnic identity, they try to be "good Vietnamese women" as dictated by Confucian Patriarchy ideology. Accordingly, these women have lived their lives as the "secret breadwinner" of their families by being the vendor in Kuadin market. But when Lao government has led the country to become the "developed country", Laos aims to change its identity to be the dream's Laos. As a result the government relocates Nhongchan community as it is deemed that the community does not get along with the new image of Laos. This context directly affects these women's lives. The relocation has not only relocated people from the place but also their memories and social relationships.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

As for the Vietnamese kinship issue and its process concerning Vietnamese women's displaced lives, their social network extension gives them negotiating power within the families especially with their husbands. In other words, the Vietnamese kinship inherits Confucius patriarchy culture which has influenced socialization process in the family to maintain "Vietnamese ethnicity identity". This has resulted in gender inequal status. In consequence, Vietnamese women everywhere in the world still bear no "self" in their own families.

Certainly, the family-centered ideology has played the role in shaping of the "Vietnamese good wife and good mother". The 'good wife and good mother' affects gender relation in the home. Although they are the breadwinners of the family, these Vietnamese women rarely negotiate for themselves and thus become selfless. The husbands of these Vietnamese women are still the "king" of the home and they – the wives, remain the "servant" who does everything to satisfy the husband, like the "good wife" as Confucius patriarchy culture has socialized them to be.

By bearing no "self" these Vietnamese women have become more visible in the "market" because in market place especially "Kuadin" market, they can practice their role as breadwinner of their families by being "clever vendor". This is regarded as their proud identity. But as the Lao government is working towards developing the new image of the country with an aim of becoming the "modern and civilized Laos", the market has been changed towards the new identity. Such new identity is driving the old identity like "Vietnamese vendor" out of the market so these women have to struggle for their space.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved